گوتاری من ـ یۆتۆپیای منداڵی

خوێندنەوەی قەسیدەی «رووتوقوت وەک ئاو»

ئازاد سوبحی

لە عەرەبییەوە: حسەین لەتیف

ڕووتوقوت وەک ئاو، قەسیدەیەکی «دلاوەر قەرەداغی»ی شاعیرە. دلاوەر لەو دەنگە نوێیانەیە قەسیدەکانی سەرنجی رەخنە بەلای خۆیاندا رادەکێشن. من لێرەدا هەوڵ دەدەم خوێندنەوەیەکی رەخنەیی بۆ

منداڵی خاوەن ئامرازێکی تایبەتییە بۆ بەرکەوتن لەگەڵ جیهانێکدا کە پشت بە رەمزاندنی جیهانەکە دەبەستێت

قەسیدەکە بکەم، بەمەبەستی ئاشکراکردنی ئەوانەی دەقەکە لە روخساردا ئەیەوێت بیانڵێت و لە دووتوێی زمانەکەیدا شاردویەتییەوە، ئەو نهێنی و ئاماژانەی لەناو جیهانبینیی دەقە شیعرییەکە خستوونییەتییە روو. هەندێک چەمکی فرۆیدیم بەکار هێناوە دەربارەی گوتاری من، بۆ ئەوەش سوودم لە خوێندنەوەی کتێبێکی نوێی جۆرج تەرابیشی بینیوە بەناوی (رۆشنبیرانی عەرەب و کەلەپوور، شیکردنەوەی دەروونی بۆ عوسابی دەستە جەمعی). ئەو دەقە شیعرییەی دەمانەوێت خوێندنەوەی بۆ بکەین روانینێک دەخاتە روو نزیکە یان نزیک دەبێتەوە لە روانینێکی منالانە بۆ جیهان و رابردوو. لە وتارەکەدا هەندێک چەمکی زەمەنیم بەکارهێناوە بەو پێیەی قەسیدەکە لە بنەڕەتدا گرفتارە بە دەست ئاستەنگی خۆشاردنەوە لەرابردوودا و کرانەوە بەسەریدا تا ئاستی تواندنەوە تیایدا، بەتەریبی هێڵێکی تر، ئەوەش وەستانێکی نیگەرانانەیە بەرانبەر بە منی داخراو و نادیار و داماڵراو لێی بەهۆی ئەو گرێیەوە رابردوو بۆی دروست کردووە بەو سیفەتەی یۆتۆپیا شیاوی نوێبوونەوەو ژیانەوەیە.

نووسین و منداڵی دوو دەربڕینن لەسەر ئاستی زەمەن لەیەکتر دووردەکەونەوە، دوورکەوتنەوەیەک تا ئەو ئاستەی ڕێگا بە بوونی ئاماژەیەکی لاواز نادات بۆ نزیکبوونەوە لێیان. بەڵام لەسەر ئاستی روانین و بەرکەوتن لەگەڵ دەرەوەدا، نووسین و منداڵی لەمیانەی خاڵگەلێکی یەکتربڕو دیاریکراودا لێکتر نزیک دەبنەوە. لێرەدا مەبەستم لەمنالی ئەو قۆناغە زەمەنی و تەمەنییە نییە کە دوای لەدایکبوون دەستپێدەکات، چونکە منالی وەک روانینێکی سەرسامانە بەرانبەر بەجیهان، پشت بە پاشخان نابەستێت، بەڵکو لەخۆیەوە سەرچاوە دەگرێت، روانینێکی تەواو نوێ و هەمیشە نوێبووەوەیە. ئاماژەی سەرسامی و پرسیارگەلێک هەڵدەگرێت و لە چوارچێوەی پەیوەندییە سیمبوڵی و لێکچووەکاندا نەبێت شتەکان نابینێت. کەواتە منداڵی روانینێکی کارایە بە ئاراستەی شتەکان و لەهەمانکاتدا بەیەکداچوون لەگەڵیاندا هەیە و مانای وایە بەرگری لە تایبەتمەندیی ئەو رەگەزانە دەکات کە بەشێکی گرنگ و جەوهەری لەو روانینە «منداڵی» بۆ جیهان پێکدەهێنن و وەک «بوونەوەرێکی نامۆ» هەڵوێستە بەرانبەر دەرەوە دەکات.

منداڵی خاوەن ئامرازێکی تایبەتییە بۆ بەرکەوتن لەگەڵ جیهانێکدا کە پشت بە رەمزاندنی جیهانەکە دەبەستێت بە گوێرەی خەیاڵێک کە تایبەتە بە فراوانکردنی ڕووبەری خاوەندارێتی. ڕوانینی منداڵی بە پلەی یەکەم پشت نەبەستنە بە بەرهەست و بابەتی لە لۆجیکدا، بەڵکو بزووتنە لە ناو لۆجیکی منی تاقانەدا. بەو شێوەیە نووسین و منداڵی بەیەک ئاراستەی دژ لە خودەوە بەرەو بابەت دەجوڵێن. هەروەها لە ناوەوەش بۆ دەرەوە. نووسین هەوڵی گۆڕینی جیهان/ بابەت دەدات بۆ کەرەستیەک شیاوی ئەوە بێت بکەوێتە ژێر دەسەڵاتی خەیاڵەوە، خەیالی نووسین خەیاڵێکی سەرکێشە «وەک منال»، لە خاڵێکی دیاریکراودا ناوەستێت مەگەر دەسەڵاتی بەسەردا بگرێت و ئامانجی دروستکردنی جیهانێکی جیاواز بێت لە جیهانی هەبوو، بەوەش لەیەک کاتدا پرۆسەی ناولێنان و تێپەڕاندنی ئەو جیهانە دادەمەزرێت.

نووسین: منداڵی، بزاوتێکی ئاشکراکارییە و لە ناسکی شتەکان و سەرەتا شاراوەکانییەوە دەست پێدەکات و هەمیشە بە سەرسامی لەبەردەم ئەوەدا دەمێنێتەوە کە ئاشکرای دەکات و دەیبینێت بەبێ پشتبەستن بە جێگیر و زانراوەکان. بە دەربڕینێکی تر نووسین/ منداڵی لە دوو خاڵی جەوهەریدا وەکو یەکن،

نووسین و منداڵی دوو دەربڕینن لەسەر ئاستی زەمەن لەیەکتر دووردەکەونەوە، دوورکەوتنەوەیەک تا ئەو ئاستەی ڕێگا بە بوونی ئاماژەیەکی لاواز نادات بۆ نزیکبوونەوە لێیان. بەڵام لەسەر ئاستی روانین و بەرکەوتن لەگەڵ دەرەوەدا، نووسین و منداڵی لەمیانەی خاڵگەلێکی یەکتربڕو دیاریکراودا لێکتر نزیک دەبنەوە

یەکەمیان: کردەیەکە لە (من)ەوە سەرچاوە دەگرێت و هەوڵی بەرجەستەکردن و بەدیهێنانی منێتیی سەربەخۆ دەدات، ئەوەش بەهۆی زاڵبوون بەسەر (دەوروبەردا). دووەمیشیان گۆڕینی جیهان و ڕەگەزو پێکهاتەکانێتی لە مەنتیقی واقیعی بابەتییەوە بۆ مەنتیقی خەیاڵ و گۆڕینی جیهان لە کەرەستەوە بۆ ڕەمز و لە بابەتەوە بۆ ئایدیا. لە ڕەمزاندنی شتەکاندا خەیاڵی منداڵ لە خەیاڵی شاعیر و نووسەر نزیکدەبێتەوە... باوک: سەرکردە، دایک: نیشتمان...هتد. پرۆسەیەکە لە دروستکردنی مانای دووەم لەمانای ئەسڵی نزیک دەبێتەوە.

ناونیشانی قەسیدەکە «رووتوقووت وەک ئاو»ە، ناوی (ئاو) پێشتر لە دەقەکەدا هاتووە، بۆ ئەوەی ببێت بە خاوەنی پێشینە. لە سەرەتادا دەبێتە ڕستەیەکی تایتڵی، ئاو ناوەو رووت ئاوەڵناوە، ناونیشانی قەسیدەکە لە ناوێک و ئاوەڵناوێک پێکدێت، لێرەدا ئاوەڵناوەکە ئاوەو رووتی و روونی و پاکێتی لە تایبەتمەندییەکانێتی، هەر تایبەتمەندییەک لەمانە توانای دەرخستنی ئەوی تری هەیە، رۆشتنی ئاو شتەکان رادەماڵێت و لەوێشەوە ڕوونی ئاو دەردەکەوێت و لەمیانەیەوە شتەکان بەشێوەیەکی روون و لە ناو بزووتنێکی بەردەوام لە ئاودا دەردەکەون. ئەم بزووتنە وا لە ئاو دەکات چێژ لە سیفەتی هەمیشەیی و خودی خۆی ببینێت، بەڵام ئەو سیفەتە کە رووتبوونەوەیە لە سیفەتە بنەڕەتییەکانی ئاوە، لەوێدا ئاوێک نییە ڕێگا بە رووپۆشێکی دەرەکی بدات، ئاو خۆی لەیەک کاتدا جەستە و ڕووپۆشە، ئەو ناوەوەیە بۆ گشت دەرەوەیەک (لە میانەی بزووتنەکەدا) بزووتنێک ئاو خۆی دیاریدەکات ،کەواتە ناونیشانی قەسیدەکە بەمجۆرە دەبێت:

ناو: ئاو، ئاوەڵناو: ڕووت.

دلاوەر قەرەداغیی شاعیر وشەیەکی تری بەکارهێناوە بۆ پێکەوە بەستنەوەی سیفەتەکە بە مەوسوف یان ئاوەڵناوەکەوە ئەویش (وەک)ە، بۆچی نووسەر بەتەنها بەئاوەڵناوەوە نەوەستاوە، ناوی (ئاو)یشی بۆ زیادکردووە؟ پێم وایە لەوەدا چوونیەکییەک و پەسەندکردنێک هەیە، چوونیەکییەکە لە وەکیەکیی هەردوو مەدلوولی ئاو و رووتیدا دەردەکەوێت بەو سیفەتەی هەردووکیان یەک واتا بەیان دەکەن ئەویش داماڵین و دەرکەوتنە بە روونی، بەڵام پەسەندکارییەکە لەوەدایە پەی دەبەین بەوەی سیفەتی (رووتی) بەس نییە بۆ چڕکردنەوەی واتا و بەرجەستەکردنی، مەگەر لە ڕێگای پاشخانێکی دەوڵەمەندو لەجێگەی ئاماژەیەک بێت بۆ پاڵپشتێکی دەلالی و جەوهەری. ئەوەش ناوی (ئاو)ە. ئەم پرۆسەیە ئاماژە دەکات بۆ ئەوەی ئاو لەخودی رووتی زیاتر ڕووتە. سەرەڕای ئەوەش ئاو بەسروشتی خۆی ڕووتە، بەڵام هۆکارێکی گرنگە بۆ ڕووتکردنەوەو پاککردنەوە و داماڵین. سیفەتی رووتبوونەوە ئاماژەیەکی داخراو دەدات بەخۆی و واتایەکی باوی هەیە. بەڵام ناوی (ئاو) هەڵگری سیفەت و تایبەتمەندیی دەلالی و ئەفسانەیی ئەفرێنەرانەیە.

دەقە شیعرییەکە بە خودێکی قسەکەر دەستپێدەکات و وتراوی دەقەکە پشتئەستور و دەوڵەمەند دەکات. لە سەرەتای خوێندنەوەکەوە هەست بەتەنهایی ئەم خودە دەکەین لە ڕێگەی ئەو موفرەدات و وشانەوە دەریدەبڕێت جگە لەتەنهاییەکی قوڵ و توند گوزارشت لە هیچی تر ناکەن، لەوەشدا دەربرینی راستەوخۆو چڕ لەبارەی خودی تەنیا و لەبیرکراو لەئارادایە. لەبەشی یەکەمی قەسیدەکەدا، ئەو خودە لەمیانەی وتراوی رەمزی و لێکچوویی چڕەوە لە ڕێگەی لالانەوەیەکەوە دەدوێت، سیانزە وشەو موفرەدە کە

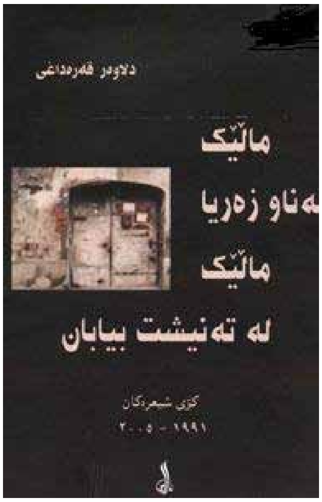

سروشبەخشی مانەوەو تەنیایین لەسەر زمانی راناوی قسەکەرەوە بەکار دەبات، ئەو بەکاربردنەش لەمیانەی ڕستەگەلێکی ناباو و کتوپڕی دایە لە دروستبوونی وێنەی شیعریدا. لە سەرەتای قەسیدەکەدا لێکچونێکی زۆر هەیە وەک (رووخانی ئێوارەکان)و خود لە لەناوچوونیدا (لە بەفرێکی نامۆی ترسناک) دەچێت ,پاش ئەوەش (باڵندەکانی ئێواران)دێن وەک لێکچوونێکی حاڵەتی تەنیایی، بەڵام لێکچوونێکی زۆر دەلالی و بەهێز، دەرکەوتنی خودە لە شێوەی پیرێکی تەنیادا (پاشتریش لەسەر تێکەڵبوونی زەمەنی دەلالی بەسەر پیریدا دەدوێم).

لەبەشی یەکەمی قەسیدەکەدا منی قسەکەر بە شێوەیەکی گشتی موفرەدەکانی و لەیەکچوونە دالییەکانی لەسەر تەنیایی ئامادەبێت. پاش ئەوە من ئەوی تر دەدوێنێت لە (ئەسپە جوانەکەم) و (ئەسپە گلاوەکەم)دا دەردەکەوێت، تەنها لەمیانەی دواندنەوە پەی بەوە دەبەین ئەو خودەی جیهانێکی لەتەنیایی چنیوە جگە لە دلاوەر قەرەداغیی شاعیر خۆی کەسی تر نییە، لە کاتی دواندنی ئەسپەکەیدا حەقیقەتی خۆی ئاشکرادەکات و دەمامکەکەی فرێدەدات. لێرەشدا گلانی سوارەکە دەبینین کە شاعیر خۆیەتی. داننان بە گلان و داننان بە نووسینی شیعردا سمبولییەتی ئەسپەکە دروست دەکەن کە لە گرێی سوارەکەوە پاش گلانی سەرچاوە دەگرێت، پاشتر لەسەر ئەمەش قسەدەکەین.

تا ئێستا ستراتیژیەتی قەسیدەکە لەسەر بنەمای وتراوی خود بونیاد نراوە، بەڵام پاش ئەوە راناوی قسەکەر لەمنەوە دەگۆڕێت بۆ ئێمە، لە گوتاری تاکەوە بۆ گوتاری گروپ، بۆ دواندنی گروپێکی تر و هەروەها لێرەوە (شوێن) دەردەکەوێت وەک لەم دێرەدا دیارە (ژوورێک بە پانتایی قەسیدەیەک) و لەهەمان کاتدا دوو عاشق لەفۆرمی جووت (موسەننا) دا دەردەکەون. لێرەدا تێبینیی بەکاربردنی هەموو راناوەکان لە تاک و جووت و کۆ دەکەین، دوو عاشق لە ئاو دەچن، عەشق دەکەن و هەمیشە دەگەڕێنەوە بۆ سەرچاوەکە. رووتوقوت وەک ئاو. لە ئامادەبوونی دوو عاشقەکەدا دەق جەخت لەسەر دەسەڵاتی شوێن و هێزی ناونیشان دەکات (رووتوقوت وەک ئاو). قەسیدەکە دەڵێت (**دوو غەریب رووتوقوت وەك ئاو/ هەمیشە بە بێدەنگی لە خەمی ئێمەدا بوون/ ئەو ژوورە ناوەندی گەردوون بوو**). ئەم ئامادەکردنەی دوو غەریبەیە و ئەو گۆڕینە لە منەوە بۆ (ئێمە) گۆڕانێک نین لە نەخشەی هەرەمی قەسیدەکەدا، چونکە گۆڕان و ئاڵوگۆڕەکە بەر ستراتیژیەتی دەقەکە ناکەون. دەستەواژەی (ئێمە) لەگەڵ دەستەواژەی (من) لە قەسیدەکەدا وەک یەکە لەبەر هۆیەکی سادە ئەویش ئەوەیە هەردوو دەستەواژەکە لە گوتاری خودەوە سەرچاوە دەگرن، هەردووکیان نموونەیەک لە نموونەکان لەو گوتارەدا پێکدەهێنن. بەڵام چۆن لێکچون لەنێوان دوو دەستەواژەی جیاوازدا (من/ ئێمە) دروست دەکرێت؟ بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە شیاوە دەبێت بگەڕێینەوە بۆ بنەڕەتی دەستەواژەکان لە قەسیدەکەدا لەسەر ئاستی دەلالی. لە قەسیدەکەدا خودێک گوتاری تایبەتی خۆی لەڕێگای چەمکی یەکبوون و جیابوونەوە لە رابردوو دەخاتە ڕوو. ئەم خودە لە پەیوەندییەکی دوانەییدا جارێک بەهۆی راناوی (من)، جارێکی تر بەهۆی راناوی (ئێمە)وە دروست دەبێت، ئەوانەش دەگەڕێنەوە بۆ چییەتی و پاشخانی هاوبەش کە بریتییە لە زەمەنی منداڵی، یاخود گوتاری منداڵی. لە ژێر چەتری ئەم گوتارەدا میتافیزیکای منداڵی ئامادە دەبێت، میتافیزیکا لەسەر ئەفسانەیەک لە

دەستەواژەی (ئێمە) لەگەڵ دەستەواژەی (من) لە قەسیدەکەدا وەک یەکە لەبەر هۆیەکی سادە ئەویش ئەوەیە هەردوو دەستەواژەکە لە گوتاری خودەوە سەرچاوە دەگرن، هەردووکیان نموونەیەک لە نموونەکان لەو گوتارەدا پێکدەهێنن

دۆسیە

ئەفسانەکانی خودی منداڵی بونیادنراوەو لە دەوری منێتیی ڕەها چەقدەبەستێت، کاتێک ئەفسانەکانی ئەم خودە دەتەقێتەوە پەردەی لەسەر هەڵدەدرێتەوە، ئیدی پەنا دەبات بۆ کۆکردنەوەی هەموو ڕاناوەکانی تاک و کۆ بۆ پارچەپارچەکردنی لەناو یۆتۆپیای منێتیدا، کە لەهەموو وێنە و ڕاناوەکان و یادگارییەکان پێکدێت و دەگەڕێتەوە بۆ وێناکردنی منداڵی بۆ جیهان، لە قەسیدەکەدا ئاماژەگەلی ڕوون بۆ ڕابردوو هەیە، بەڵکو ستراتیژیەتی زەمەنی دەق لەسەر جیاکردنەوەی نێوان ڕابردوو و گوتارەکەی لە ئێستادا کە بۆشاییەک یان شۆکی گەڕانەوە پێکدەهێنێت و دەگات بە وەها عوسابێک کە ئێستای قبوڵناکرێت.

فرۆید پێی وایە عوسابی کەسێکە واقیع/ ئێستا قبووڵ ناکات واقیع لە دەقەکەدا (ئێستا)یەکی مەوجود و هەبووە کە قبووڵ ناکرێت، لە ئەنجامی ئەم شۆکەوە (منی ئایدیاڵی) لە بەدیهێنانی نموونەیەکەدا لەسەر بنەمای چێژ شکست دەهێنێت، تا ناچاردەبێت دانی پێدا بنێت کە بە ئایدیاڵکردنی من لە بەرژەوەندیی منی واقیعیدا شکستی هێناوە.ئەم موفرەدەو وشە ئاماژەدارانە لە قەسیدەکەدا لە حاڵەتی ڕەهایی و سەرسامیدا زۆرترن. ئەم حاڵەتانە لە جیهانی منداڵییەوە کە وێنەی فیردەوسییانە لە بارەی خۆیەوە نمایش دەکات سەرچاوە دەگرن. لێرەدا مەبەستم لەوە نییە بڵێم شاعیر دەیەوێت وێنەیەک لەبارەی ژیانی ڕابردووی خۆی و منداڵیی خۆی نمایش بکات، ئەگەر واش بێت، بەڵکو مەبەستمە ئاماژە بۆ زەمەنێک لە قەسیدەکەدا بکەم دەگەڕێتەوە بۆ جیهانبینییەکی منداڵی و دەبێت بە (منداڵیی زەمەن، یان منداڵیی ئەزموون، یان منداڵیی ژیان). کەواتە لەوێدا ڕوانینێک جەخت لەسەر پوکانەوەو تیاچوونی جیهان دەکات، لە کاتێکدا ڕوانینەکە خۆی دەیەوێت لەو جیهانەدا بژێت و جیهانەکە لە شێوەی جیهانێکی ئەفسوناوی و ئایداڵیدا بخاتە ڕوو.

بەشی دووەمی قەسیدەکە زۆر بە ڕوونی دەستپێدەکات لە ئاستی گەڕانەوەی ڕابردوو و پێشنیارکردنەوەی وەک ئیشکالییەتێک. ئەو خودەی لە بەشی دووەمی قەسیدەکەدا دادو بێدادیەتی لەدەست گرێی تەنیایی و تەنیا مانەوە، لەهەناوی گوتارێکی کۆدا دەردەکەوێت بەبێ ئەوەی گوتارەکە گوتارێکی سیاسی بێت، لە بەشی دووەمی قەسیدەکەدا (من) دەگۆڕێت بۆ دەستەواژەیەکی جەماعی بۆ چڕکردنەوەی سروتی منێتی و پێدانی ڕەهەندێکی کۆمەڵایەتی بە (من). ئەم گردبوونەوەو کۆبوونەوەیە دووبارە ڕەنگرێژکردنی سنووری منی (تەنیا)یە، بەڵام فراوانکردنی ئەم سنوورانە بەشێوەیەکی گشتی و هەمووەکی دەبێت، بەڵام ناوەڕۆکی گوتارەکە لە هەردوو دۆخەکەدا دەمێنێتەوە.

نیوەی دووەمی قەسیدەکە بە (ماڵئاواییکردن لە ڕابردوو و ئامادەکردنەوەی) دەست پێدەکات و وشە و ئامرازی نیشانە و بانگەوازی دووپاتبووەوەی لەگەڵدایە. وشەکانی ماڵئاوایی لەم بەشەی قەسیدەکەدا نۆ جار دووبارە دەبنەوە، لەکاتێکدا ئامرازە نیشانەییەکان (٢٠) جار دووپات دەبنەوە تاڕادەیەک ئەم بڕە زۆرەی بانگەواز و ئیشارەت ڕووبەڕووی ڕەمزییەت و وێنەی شیعری چڕدەبێتەوەو (تەوەری من و تەوەری پاش من) لە دوو خاڵی بەرانبەردا چەق دەبەستێت، کە ئەوانیش زەمەنی واقیع (ئامادە) و زەمەنی پێش -الماقبل-ن، ئەم پۆلێنکردنە بۆ ئێستای (نادیار-غائب) و پێش (ئامادە) جیاکارییەکی هەڵگەڕاوە لە ڕێکخستنی کاتەکان و خوددا دروستدەکات. هیچ خودێک لە قەسیدەکەدا نییە جگە لە خودی منداڵی. گەڕاندنەوەی وێنەیی و خەیاڵییانە هیچ نییە جگە لە

جەختکردنەوەیەکی توند لەسەر دەسەڵاتی گەڕاوە. پرۆسەی گەڕانەوەش شێوەیەکی باش یان خراپ وەردەگرێت، بەڵام قەسیدەکە جەخت لە رەهایی وێنەی گەڕاوە دەکاتەوە، بەڵکو دەیکات بەخودێکی حازر. هەر بۆیەش پەنای بردۆتە بەر ئامادەکردنەوەی (من)و رەمزەکانی و ئەفسانەکانی لەگەڵ ئەفسانەکانی پێش تێکەڵدەبنەوە. بەوشێوەیە واقیع لەگەڵ چێژدا ڕووبەڕوو دەبێتەوە. واقیع لەگەڵ ئایدیاڵ رووبەڕوو دەبێتەوە، بەیەکدا دەچن، کەواتە لە بنەڕەتدا گرفتێکی سەرەکی لە قەسیدەکەدا هەیە، کە ئەویش ئەوەیە بەدەست چێژی ئامادەکردنی ئەسڵ و ئایدیاڵەوە دەناڵێنێت. ئەسڵ زەمەنی منداڵی یان منداڵی زەمەنە؟ پرۆسەی ماڵئاواییکردنەکە لەگەڵ زەمەندا روودەدات، هەروەک قەسیدەکە بەیانی کردووە (رۆژە جوانەکان، ساتە ڕەنگاوڕەنگەکان، شەوەکان، وەرزەکان، گۆرانییەکان، ئێوارەکان....هتد). بەڵام ئەوە چ زەمەنێکە دەق ماڵئاوایی لێدەکات و دەیگەڕێنێتەوە بەم هەموو هێزەوە؟ ئەوە زەمەنی رەها و زەمەنی ئەسڵە. لێرەدا گرفتی عوسابی سەرهەڵدەدات. فیلیپ ریف لەو بارەیەوە دەڵێت: (عوساب دەستەپاچەیی مرۆڤە لە رزگاربوونی لەدەستی رابردوو و قورساییەکانی مێژوو). لێرەوە منێتی گوتاری گشتگیری خۆی دەردەبڕێت، کە گوتارێکی بونیادنراوە لەسەر نەگەڕانەوە بۆ مێژوو، کەسی عوسابی خاوەنی گوتارێکی پەیوەستدارە بەمنەوە، بە رابردوو و مێژووەوە. من لێرەدا لەبەردەم خاڵێکی دیاریکراودا وەستاوە، خاڵێکی ترسناک) بێگومان هەردەبێت من بگەڕێمەوە بۆ ئەسڵ و رەهایی شاراوە لە منداڵی و لە منێتیدا، پرۆسەی ئایدیالیزەکردن بەهۆی رەمزێکەوە تەواو دەبێت کە لە رابردوو و لە منەوە سەرچاوە دەگرێت.

کەواتە نموونەیەکی تر لە پشت بزووتنە واقیعێکەوە هەیە و پێویستە پێوە پەیوەست بکرێت بەر لە هاتنی زەمەنی منداڵی و پیری و هێزییەوە، مەرج نییە ئامادەبوونەکەی وەهمی بێت، ئیشکالییەتەکە لە زەمەنی منداڵیدا شاردراوەیە، پێناچێت ئەو زەمەنە لە رەهاو ئایدیاڵ یان لە جەوهەری هەر پرۆسەیەکی وەها پێک بێت. دەستەواژەی ناکۆتایی لە قەسیدەکەدا، لە چەند ئاوەڵناوێکدا دووبارە دەبێتەوە وەک: (شێتی، رەها، چێژ، بێ کۆتایی، تینوێتی...هتد).

هەموو ئەمانە سیفاتی جوڵاو و ناجێگیرن، قەسیدەکەش کۆکارییەکە لە نێوان ئەو رستانەدا کە لە وشە لێکدوورەکان پێکهاتوون، بەڵام ڕەگەزی زاڵ ئاوە، ئاو و سیفەتەکانی ئامادەبوونێکی ئاشکرایان هەیە، سەرەڕای ئەو بایەخەی جوڵەکە لەبەرانبەر بێدەنگیدا هەیەتی، قەسیدەکە دەڵێت: (هەموو شتێك ئاوی بووا هەموو شتێکمان بە ڕەنگی ئاوی دەبینی) لێرەدا ئاو ئەسڵ و سەرەتایە، ئەم سیفەتە ئاو دەکات بە رەگەزێکی ئەفسانەیی، ئەمە سەرەڕای ئەوەی ڕەگەزێکی گرنگە لە داهێناندا.

شوێن ئامادەبوونی نییە لە قەسیدەکەدا چەند جارێکی کەم نەبێت، ئەویش لە ناوکۆیی زەمەندا ئاماژەی بۆ دەکرێت، پشتبەستن بە فەرمان و بە سیفەت لە تایبەتمەندییەکانی دەقەکەن، زیاتر لە (٩٠) فرمان بەکارهاتووە، (٦٥)یان فرمانی رابردوون و جەخت لەسەر کارایی رابردوو دەکەنەوە، هەروەها گوزارشتی شوێنی هەیە و زیاتر لە جارێک دووبارە دەبنەوە وەک (ئەو ژوورە ناوەندی گەردوون بوو) و (هەمیشە لێرە هەمیشە). شوێن تەوەری مانای رەگداکوتین نییە (لێرە)دا، بەڵکو لە یادەوەریی (ئێرە)دایە، ئاماژەیەکە بۆ شوێنێک کە (لەوێ) لە رابردوودا ئامادەیە، دوایین رستەی شیعری لە دەقەکەدا (ئەم ژوورە بۆنی ئەستێرەی لێ دەهات)

شوێن
ئامادەبوونی نییە
لە قەسیدەکەدا
چەند جارێکی
کەم نەبێت،
ئەویش لە
ناوکۆیی زەمەندا
ئاماژەی بۆ
دەکرێت،
پشتبەستن
بە فەرمان و
بە سیفەت لە
تایبەتمەندییەکانی
دەقەکەن

دۆسیە

رستەیەکە لە فرمانێکی رابردوو و ئاماژەیەکی شوێنی ئێستا پێکهاتووە، فرمانەکە دابەشبوونی کات دیاری دەکات، لەکاتێکدا شوێن دابەش دەبێت بۆ شوێن لە ئێستادا و شوێنێکی تر کە بۆنی ئەستێرەی لێ دەهات. قەسیدەکە لەسەر سەنترالّی گوتاری منێتی بونیادنراوە، گوتارێک لەگەڵ خۆیدا نەبێت نادوێت، گفتوگۆ و بانگەوازەکان لە دەقەکەدا سنوری من تێناپەڕێنێت کە بەردەوامە لەسەر دروستکردنی پرد لە نێوان خۆی و شتەکانیدا و ئەو بوونەوەرانەشی لەسەر لێواری لەناوچووندان، قەسیدەکە دەڵێت: (**ئەسپی گلاوی جوانم/ بحیلێنە تا چاوتکەم/ منیش شیعر دەنووسم/ تابمبیستیت**). ئەم داوایە کە لە فرمانی داخوازی (بحیلێنە)دا دەردەکەوێت خودئامادە دەکات بۆ پارسەنگیکردن لە نێوان حیلەی ئەسپ و شیعرنووسیندا، بەڵام ئەسپەکە ناجولّێت و یۆتۆپیایەکی منێتی لە ئاردایە قەرەبووی لەدەستچوونی هێزی ئەسپەکە دەکاتەوە، لە ڕێگەی نووسینی شیعرەوە بەتاڵکردنەوەی ئەو هێزە تەواو دەبێت. ساتی فرمانەکە کە هەموو فرمانەکانی تر لە دەوری دەخولێنەوە لە قەسیدەکەدا لە میانەی چەمکی (سات)ێکی زەمەنیدا دارێژراون، بە گوێرەی تێگەیشتنی «رۆبنا» بۆ زەمەن بارتەقاییەک لە نێوان (سات_لەحزە) و فرماندا هەیە، بەو شێوەیەش رابردوو دەبێت بە خاوەنی سیفەتێکی کارایی. تەماشاکردنی رابردوو پاشەکشە دەکات بۆ تەماشاکردنی ئێستا، بۆ ئەوەی رابردوو بگەڕێتەوەو بیکات بە یۆتۆپیا و لە ئایندەی بکشێنێتەوە یان بۆ ئەوەی یۆتۆپیا بکات بە منداڵێک شیاوی ئەوە بێت زەمەن بە گوێرەی روانینی ئەو فۆرمەلە بکات، بەوەش چەمکی کارایی لە رابردووەوە بۆ ئایندە دەگۆڕێت بۆ رووماڵکردنی گریمانەکانی فرمان.

کەواتە ئێمە لەبەردەم زەمەن و زەمەنی گەڕاوەداین، لەبەردەم وێنەیەک و وێنەیەکی گەڕاوەداین، میری ورنوک دەڵێت: «وێنەی فیردەوس وێنەیەکە لە رابردوو وەرمانگرتووە، بەڵام لێکچووەکەی لە زەینی ئێمەدایە نەک خۆی، چونکە گوزارشت لە زانیارییە تایبەتییەکانی ئێمە لەبارەی وێنەکەوە دەکات». دوو وێنە، یەکیان لە رابردوودا و ئەویتر لە زەیندایە، ئەگەر گێڕاوەکە (المروی) تێپەڕببێت و گێرانەوەکەی لە ئێستادا تەواو ببێت، بەو پێیەی لە دیمەنێکی گێراوەدا دەخرێتە روو، ئەوا زیهنێک هەیە بۆ بەهێزکرنی گێڕاوەکە و گەڕاندنەوەی، خۆ ئەگەر گێڕاوەکە مێژوو بێت، ئەوا مێژوونووس ئەوە دەگێڕێتەوە کە ڕوویداوە. بەڵام شاعیر ئەوە دەگێڕێتەوە کە شیمانەی روودانی دەکرێت، هەروەک ئەرستۆش وای وتووە. لە قەسیدەکەدا وێنەی واقیع تێکەڵ بە وێنەی ئایدیاڵ دەبێت، بەڵکو وێنەیەکی جیا لە ئایدیاڵ نییە، لەگەڵ ئەوەشدا قەسیدەکە جەخت لەسەر تێکشکاندنی ئەو ئایدیاڵەو سڕینەوەی وێنەکانی دەکات، سەرەڕای ئەوەی وێنەی ئامادە وێنەیەکی جیاوازیش بێت کە لە ئەنجامی یەکجار بینینی گێڕاوەو نەگێڕاوە دروست دەبێت، لە نێوان هێمادارەکان و بێ هێماکاندا، لە نێوان حازرو رابردوودا، پاش ئەو بەیەکگەیشتنە ئایدیاڵ هەڵدەبژێردرێت. ئەم پرۆسەیە جگە لە قەڵەمبازێک لە پرەنسیپەکانی واقیعەوە بۆ پڕەنسیپەکانی چێژ و نۆژەنکردنەوەی یۆتۆپیای منداڵی وەک تاکە هەڵبژاردنێک هیچی تر بەرهەم ناهێنێت، چونکە ئەو هەڵبژاردنە کۆتایی بە سەرسامی و رەهاو ناکۆتا دەهێنێت و وا دەکات منی ئایدیاڵی لەناو ئەو گوتارەدا بژێت، کە ئەسڵ بەنەمری دەهێڵێتەوە.